

Antoine Braet: De Raad voor de Neerlandistiek en het moedertaalonderwijs

In 1998 nam de jonge Raad voor de Neerlandistiek een beleidsnotitie aan die opgesteld was door A.C. Braet (Raadslid), E.M.P. van Gemert (geraadpleegd letterkundige) en W.G. Klooster (Raadsvoorzitter). In de beknopte notitie werd uiteengezet op welke terreinen de Raad voor de Neerlandistiek initiatieven zou moeten nemen met betrekking tot het voortgezet moedertaalonderwijs. Hieronder volgen de zes aanbevelingen uit de zogenoemde startnotitie.

Meer onderzoek

- 1 *Er moet meer neerlandistisch onderzoek ten dienste van het moedertaalonderwijs verricht worden.*

De neerlandistiek heeft als universitaire discipline als eerste of in elk geval als zeer belangrijke taak onderzoek te verrichten. Dit is de laatste jaren ook volop gebeurd, alleen was dit onderzoek zelden (direct) gericht op het moedertaalonderwijs. Van het recente dissertatie-onderzoek had, volgens ruwe schatting, nog geen vijf procent rechtstreeks betrekking op dit onderwijs – zelfs als de (zeer beperkte) onderzoekscapaciteit van de moedertaal didactiek wordt meegerekend.

Hoewel het zeker zo is dat meer fundamenteel onderzoek ook en soms zelfs meer kan bijdragen aan het moedertaalonderwijs, lijkt uitbreiding van toepassingsgericht onderwijs-ondersteunend onderzoek gewenst. Voor de selectie van onderzoeksthema's lijken twee criteria van (even groot) belang:

- 1 voldoende expertise bij neerlandistische onderzoekers;
- 2 relevantie voor de onderwijspraktijk (primair

volgens het oordeel van de onderwijsgeven- den en onderwijsbeleidsmakers).

Veel onderzoeksthema's die aan dit dubbele criterium beantwoorden, vallen op het eerste gezicht (nog) niet te noemen. We noemen als meteen uitvoerbaar zogenoemd longi- en latitudinaal onderzoek naar schrijfvaardigheid. Denkbaar op wat langere termijn – binnen de neerlandistiek wordt er momenteel nauwelijks aan gewerkt – is onderzoek naar de ontwikkeling en bevordering van 'literaire competentie'. Op het terrein van de taalkunde lijkt allerlei meer specifiek onderzoek mogelijk ter bevordering van linguïstische aspecten van taalvaardigheid en spelling. In het algemeen dringen wij erop aan dat bij nieuwe onderzoeksprojecten meer aan de behoeften van het moedertaalonderwijs gedacht wordt.

Oog voor het leraarschap

- 2 *In de studie Nederlands moet beter rekening worden gehouden met een mogelijk toekomstig leraarschap van studenten.*

De universitaire neerlandistiek leidt studenten op voor het doen van onderzoek en voor vele beroepen buiten het onderzoek. In de praktijk komen er maar weinigen in het onderzoek terecht. Van de niet-onderzoekers komen er – veel minder dan vroeger, hoewel de laatste tijd weer wat meer – ook als docent in het voortgezet onderwijs terecht. Het is zowel in het belang van de toekomst van de neerlandistiek als in het belang van het moedertaalonderwijs dat de universitaire neerlandistiek zich meer gelegen laat liggen aan een toekomst als docent Nederlands van een misschien niet zo groot, maar wel belangrijk contingent van haar studenten.

De gedachte dat de predocorale en de tweede fase lerarenopleiding wel kunnen zorgen voor voldoende voorbereiding op het docentschap Nederlands moet verworpen worden. Ook in de vakopleiding voor het doctoraal Nederlands moet, meer en systematischer dan nu het geval is, geanticipeerd worden op een toekomst als leraar Nederlands – althans voor die studenten die daarvoor opteren. Vrijblijvende (advies)lerarenvarianten en incidenteel aangeboden werkgroepen schooltaalkunde en -letterkunde zijn

ontoereikend. In het bijzonder aan de mogelijkheid om op basis van een vroege smalle specialisatie voor de klas te komen moet een eind komen.

Prioriteit nummer één lijkt daarom de ontwikkeling van een nationaal curriculum voor een verplichte lerarenvariant binnen de vakstudie Nederlands voor toekomstige docenten. Een weloverwogen combinatie van de drie hoofddisciplines van de neerlandistiek dient hierin het uitgangspunt te vormen, evenals een goede afstemming op de tweede fase van de lerarenopleiding.

Actieve na- en bijscholing

- 3 *De universitaire neerlandistiek moet veel actiever worden op het terrein van na- en bijscholing van docenten Nederlands.*

Zowel ontwikkelingen binnen de neerlandistiek als (vooral) ontwikkelingen binnen het moedertaalonderwijs maken vakinhoudelijke na- en bijscholing van docenten Nederlands meer dan ooit gewenst. Net als bij alle andere punten dienen bij deze taak wel de behoeften van het 'veld' als uitgangspunt genomen te worden. Op het uitventen van puur academische wetenswaardigheden zit men niet te wachten.

Een concreet aanknopingspunt vormen de nieuwe eindtermen voor de basisvorming en de nieuwe eindtermen in de sterk gewijzigde eindexamenprogramma's van HAVO en VWO (die vanaf 1998 gelden in de Tweede Fase). Vooral waar deze termen nieuw zijn voor zittende docenten en aansluiten bij deskundigheid van universitaire neerlandici, ligt er een taak. Een duidelijk voorbeeld is argumentatieleer, maar zelfs voor taalkunde is er een ingang via het facultatieve werkstuk taalkunde. Letterkundigen zullen moeten nagaan in hoeverre bijgedragen kan worden aan de andere opzet van het literatuuronderwijs.

Van groot praktisch belang is de veranderde organisatie van de nascholing. Nu de gelden en de initiatieven hiervoor aan de scholen zijn toebedeeld, zal het niet makkelijk zijn om meer dan incidentele scholing te verzorgen. Bedreigend is ook de voorkeur voor onderwijskundige in plaats van vakinhoudelijke nascholing.

Ontwikkeling van leermiddelen

- 4 *Universitaire neerlandici moeten een grotere en vooral meer systematische rol gaan spelen bij de ontwikkeling van leermiddelen.*

Van oudsher zijn universitaire neerlandici bij leermiddelenproductie betrokken. Sommige, soms veel gebruikte, leerboeken waren of zijn uit hun kring afkomstig. Dit was en is echter bijna altijd van toevallige persoonlijke betrokkenheid afhankelijk. Bovendien loopt de participatie van universitaire neerlandici in de leermiddelenproductie terug. Dit is opnieuw schadelijk voor én de neerlandistiek én het moedertaalonderwijs.

Allerlei initiatieven, liefst systematisch en gecoördineerd, zijn hier denkbaar. Ten eerste kunnen academische neerlandici leermiddelen maken die anders niet (meer) op de markt komen en waarvoor zij specifieke deskundigheid hebben. We denken hier in de eerste plaats aan adequate tekstedities op het terrein van de oudere letterkunde (die mogelijk tot 1940 doorloopt). Ten tweede denken wij aan co-auteurschappen waardoor succesrijke 'brede' leerboeken in diepte aan kwaliteit zouden kunnen winnen (taalkundigen zouden bijvoorbeeld aan spelling- en grammatica-onderdelen van taal(vaardigheids)methoden voor de basisvorming kunnen meewerken). Ten derde blijft het wenselijk dat academische neerlandici als hoofdauteur leermiddelen blijven ontwikkelen (bij voorkeur wel steeds in samenwerking met docenten). Zelfs als deze geen commercieel succes hebben, kunnen ze een nuttige voorbeeldfunctie hebben. Ten vierde zouden universitaire neerlandici kunnen meewerken aan de recent opgang makende jurybeoordelingen van veelgebruikte boeken.

Advisering en sturing

- 5 *De universitaire neerlandistiek zou werk moeten gaan maken van advisering van verzorgingsinstellingen en lerarenverenigingen.*

Terwijl de lerarenverenigingen sterk aan invloed inboeten, wordt de rol van verzorgingsinstellingen als de SLO en het Cito steeds belangrijker. Via leerplanontwikkeling en examenconstructie sturen deze instellingen in hoge mate het onderwijs. Het is van groot

belang hierop als neerlandistiek invloed te hebben. Al staan niet alle instellingen – en lerarenverenigingen – even open voor goed bedoelde adviezen van academische neerlandici, er liggen vele mogelijkheden. Zowel op leerplanvoorstellen als nieuwe examens zou in adviserende-sturende zin gereageerd moeten worden.

Publicaties

- 6 *Universitaire neerlandici zouden (weer) meer moeten gaan publiceren in didactische tijdschriften.*

Wenselijk maar lastig – gezien de nu eenmaal gegroeide kloof – is dat meer universitaire neerlandici weer gaan publiceren in bladen als *Levende talen*, *Moer* en *Spiegel*.

De Raad is inmiddels doende de aanbevelingen 2 en 3 uit te voeren – de andere aanbevelingen krijgen later aandacht. Het ligt in de bedoeling daarover binnenkort de docenten te informeren.

ADRESSEN AUTEURS

Ilse Bolscher
Symfoniestraat 50
6544 TL Nijmegen

Marianne Boogaard
Universiteit van Utrecht
Domplein 24
3512 JE Utrecht

Antoine Braet
Faculteit der Letteren Universiteit Leiden
Postbus 9515
2300 RA Leiden

Mylène Hanson
Universiteit van Utrecht
Domplein 24
3512 JE Utrecht

Charles Kalkhoven
Stichting Onderwijsbegeleiding Midden-Brabant
Postbus 307
5140 AH Waalwijk

Bart van der Leeuw
Kesselsedijk 20
5398 CA Maren Kessel

Mirjam Tuinder
Burgemeester van Suijsstraat 10
5037 MD Tilburg